

Культура і Побут

№ 32

Неділя, 23-го серпня 1925 р.

№ 32

Хоть крапельку архітектурної фантазії.

Харків чиститься, моститься, фарбується, стріється.

Старе міщанське й чиповницьке місто заходами радянської влади опрацьовується після революційних рап і поволі перетворюється в столицю.

Кожний місяць міняє обличчя Харкова.

Майже на кожному ріжку, на кожній вулиці будуються нові будинки. Можна сказати, що це наші первенці на полі харківського комунального будівництва. Зрозуміло, що ми надто біди ще, щоб розгорнути широку програму нашого нового радянського будівництва. Але в кожній раз важко те, що ми вже будемо і будемо серйозно і надто, бо кожний новий будинок мусить стояти не менше як сто літ. Мусить здаватися, що це вже будуть зразки будівель, пристосованих до нових умов нашого життя з урахуванням всіх останніх досягнень будівничої науки й техніки. Однак те, що вже зроблено (де-які будинки вже напововину готові) заставляє де-кого тривожитися за те, чи дійсно серйозно зважені всі планові моменти в нашому архітектурному соціалістичному будівництві. Зокрема, чи взято під увагу перспективне, планове й раціональне використання простору й площі міста й застережені естетичні моменти, як це зроблено в Москві. Адже ж збудувати просто будинок — не зовсім не визначася — задовольнити всі вимоги комунального будівництва. Будинок не тільки є засіб до розв'язання мешкальничої кризи: він, виростаючи десь на вулиці, міняє вигляд вулиці й міста.

Те, що твориться, справляє враження, що Комуністичні архітектори в програмі свого будівництва виходять тільки з чисто утилітарних мотивів, з необхідності дати населенню Харкова нову мешкальничу площу. Захопившись цим утилітарним аргументом, вони забувають, здається, що будують в серйоз і надовго і що їхні будівлі мусять не тільки збільшити кількість мешканців і кімнат, а ще й оздобити місто, і тому повинні відповідати певним вимогам краси. Я не помічаю, щоб в будинках, що з такою спільною зараз ростуть, відчувалося бодай трохи якоїсь архітектурної фантазії й

творчості. Будуються скрізь звичайнісінькі, каменного типу будинки, з малесенькими вікнами, з невеличкими кімнатками (це мабуть з економії засобів). Вони становляться в ряд, часом на найголовніших вулицях, з прекрасними старими будинками і, розуміється, вриваються в певну гармонію ліній і форм, якимись динжми дисоціалісми, що різать око і пеують вулицю і місто.

Я хотів би запитати, чи подумали, бодай раз, наші архітектори над таким простим, але дуже важливим питанням?

На це відповіли, що ми біди, щоб підняти красиві палаци, що у нас надто мало грошових засобів.

Але хіба це серйозний доказ для того, щоб «фабрикувати» трафаретні, без жадного смаку казарми?

Я говорю про те, що за допомогою тих же самих, дуже обмежених, засобів і з того ж самого матеріялу, можна і необхідно створити будинки, що не тільки будуть дешеві й зручні в середині, але й приємні зовні, що не будуть вражати своєю шаблонною й бездарною казарменістю, а приваблюватимуть чепуристю і накладатимуть на вулицю і ціле місто певний стиль.

Не допускаю, щоб наші архітектори, були в своїй галузі або безграмотними або бездарними, щоб не змогли хоч трошки позичити досвіду з царини комунального будівництва міст Західної Європи. Погляньте (я не кажу вже на будинки для робітників у Відні) на те, як будуються кооперативними товариствами будинки — хоч би в Празі. Там виростають зараз цілі квартали: будинки ці одноманітні й однотипові, майже в середині і зовні, зовсім не дорогі, далеко не палаци, але дивлячись на них просто приємно: в зовнішній формі їх почувати продуманість, стиль, композицію, красу...

Не вже ж у нас бракує коли б не талановитих будівників, то бодай таких, що поставились би до справи будівництва й відродження міст (а це козасальна серйозність проблема), не тільки зі знанням і розумінням, але й з любов'ю до діла.

Слово належить комунгоспові.

А. ПРИЙДЕШНІЙ.

Напередодні театрального сезону в Харкові.

Театр відіграє в сучасній житті суспільства дуже важливу роль, а надто у нас в Радянській державі, де театральне мистецтво по-за всіма функціями своїми набуває виключної ваги, яке могутній чинник соціального виховання суспільства — перебудови його світогляду.

Театральне мистецтво найбільш приступне й зрозуміле в усіх мистецтв для широкого загалу, а тому і впливає так дуже на психіку нас.

Не треба це доводити — майже кожен робітник і селянин відчував на собі вплив театру, і знає, що, назіти, театральна дія не високої художньої вартості, коли вона відповідає домінуючому настроєві залі, веде до залу за собою, примушує її реагувати на дію.

То й не диво, що суспільство так цікавиться театром і щільно слідує за його життями.

Театр, коли він підхопив основний тон настрою широких суспільних кол і змір передати домінуючу в той чи інший час ідеологію пануючої класи (ми ще не вийшли з класової будови суспільства) у формі відповідної станова й темпової того часу, стає необхідною частинною культури часу. Він підхоплює масу й веде її за собою. Цим і пояснюється те, що держава всіх часів історії так цікавилась театром і дбала про його розвиток.

То ж і нашої державі і нашому радянському суспільству, робітництву й селянству українському його театральна справа є дорогою й важливою. Через це й хочемо ми переглянути наші досягнення на полі театральному за минулий рік і вияснити, вже зараз, напередодні прийдешнього театрального сезону перспективи українського театру наближе майбутнє.

Театральне життя столиці України зосереджується торік в Державному драматичному театрові ім. Франка.

Франківці принесли торік для української театральної справи дуже багато, вони значно посуналися наперед, ідеологічно й художньо. — Маємо на увазі постанови Франківського театру «97», «Моб» і «Вій». В

них постановках Франківський театр не лише підніс майже до рівня сучасної театральної техніки, а, що найважливіше, набув своєрідної сили, став справжнім революційним театром з широкими далами на майбутнє.

Франківці відчували «дух» часу й глянцували на сучасність тверезими очима, вони відчували потреби сьогодишнього дня й зійшли з нетрів різних шукань, на які були багаті революційні роки, на правдивий шлях.

Театр цінний для нас тоді, коли він сучасний, щоб-то, сьогодишній, революційний, коли він життя позас через призму сьогодишньої соціальної — етики й естетики.

Формою театрального дійства мусить стати ритм і темп революції й повної швидко-го планового руху будівничої роботи пореволюційних років.

Франківці згаданими постановками досягнули цих зацалів.

«97» надзвичайно цінна після низки бездарних акторів, побутова п'єса Кузінца, збудована на такому тлі, де найштовніше й найкраще розгорнувся побут нашого села. П'єса була зайня агітаційної тиради — дія агітувала й дозела, що лише вона прибрала в сучасну художню форми й може агітувати. Франківський театр позас постановку в реалістичний стиль і вона зробила печувале. Досить нагадати, що п'єса відбула на-над 50 вистав і то при повнісній залі, щоб більш не говорити.

«Моб» переробка з роману Сінклера зачепив іншу сторінку сучасності — буржуазний капіталістичний світ і під звичною й талановитою рукою режисера Глаголіна позас нам Америку, сучасну капіталістичну акулу. «Моб» був кінематографічний як Америка й революційний як СРСР. Він вивернув і висміяв буржуазний побут від святого до похабного. Примушує Христа зійти зі свого престолу по шаблях капіталістичної дійсності до революційного підпілля, й постраждати не за небесне царство, а за земне щастяне життя.

«Вій» гротеск збудований, на тлі Гоголівського «Віа» й переробки Кропивницького. Остапом Вишнює й художньо оформле-

Баллада.

Євген васселій хлопець,
в очях у нього стог.
Усе, усе він робить
і те, і те, і те.

О ранки, о тумани,
о росні етежки!
Батрак Євген рум'яний,
батрак Євген стрункий.

О ранки, о тумани,
о сонце, о візна!
Була дочка у пана
Констанція сумна.

В гаю на квіти ранні
і не зозулі жаль,
всі в чорному убранні
кохання і печаль.

А ночі п'яні сині
і там, і ген, і ген.
І слухав піліно
під вікнами Євген.

Од згунів небо тана,
і ссс кругом мовчить.
Здається пальці панів
ридають уночі...

О вітре мій! О клени:
Чому так серце б'є?
Євгене мій, Євгене,
минула ти мє!

Агай забили дзвоні
і там, і ген, і ген...
У Гвардію Червону
пішов юнак Євген.

В минулім сердці тоно,
од нього дим і мла...
У Гвардію Червону
Констанція пішла.

Питань я знаю, сила,
чому вона така.
Констанція любила
Євгена юнака.

Та сил немає в мене
співать про синій юг.
Констанцію й Євгена
зарубано в бою.

Я дань оддам любові,
о мій ясний Титоні!
Є в місті повітовім
могила й майдан.

О часу чорні хвилі,
о дальній крик сірен!
Лежать у тій могилі
Констанція й Євген.

В які віки я грані,
всі грані перейшов?
В любові є повстання,
в повстанні є любов.

ний правдивим артистом своєї справи художником А. Петрицьким, в постановці фрундатора Франківського театру Г. Юри, дав барвисту й трагичну картину сатири на наші болячки й вимівав український «червоний пояс та сині штани».

Всіма українськими барвами, секрет яких посідає Петрицький і соковитим гумором та колочною іронією Вишневою розгорілось залаштункове наше життя.

«Вій» був постановкою гідною європейської сцени з захопленням сучасними характером. «Вієм» Франківці сказали своє останнє слово. І слово те, що вони художники й творці українського революційного театру, що вони позасдали властивості справжньої театральності. Чи не вперше за час існування українського театру не вистарчало в касі квитків.

Це останнє дуже важна річ, бо вона говорить, що наш театр став на тверді ноги й завоював собі міцні позиції для дальшого розвитку — він став масовим театром, а це для нас річ найголовніша.

Все сказане дає підстави сподіватися на прийдешній сезон, що більшого доступу для нашої театральної справи. Примушую тим шляхом, на який Франківський театр ступив минулий рік, він принесе нам, напевні, те, чого ми давно чекаємо, — правдивий революційний український драматичний театр, що дорівнюється художньо й змістово рівню сучасної культури.

Немає пристановища.

Від хуторян мистецтва із зацікнв науки та із щили заскорузлї буденщини, ми чуємо ще й досі, що сучасна дійсність не може сприяти вільному розвитку тих галузів мистецтва, де фарба, риса, стильовий орнамент чи маса являють основу його форм; що живопис, будівництво художнє, т. з. прикладне мистецтво та скульптура не мають певних підвалин в умовах сучасного українського життя, не мають даних, щоб ступити на широкий шлях мистецтва, вийти за межі місцевого значіння; що в масах, вбитих бурею революційної доби з колій традиційних форм, що не дослугу тих ступнів культурного етапу і того сулокою, що викликають необхідність і дають можливість розвою даних галузів творчості, а загальний стан культурної частини сучасного громадянства — ще не викристалів того матеріялу що гарантував би відповідне багачтво тем; і що як наслідок цього — утворення спеціального органа, присвяченого справам мистецтва, особливо галузів вищезгаданих — питання не своєчасне.

Підійдемо до справи цілком конкретно, виходячи зі стану окремих моментів, матеріялів та вимог біжучої дійсності, щоб не гайсати в амфіреях зайвого словомовства — візьмемо будь яку частину терену сучасної України, що наслідками історичного життя стоїть далеко не на першому місці, а за станом культурних зацталів являє собою типовий куток глибокого провінційного укладу.

Кому відомо, що на терені України за час революції виявилася присутність речей з галузі малярства, до цього часу неприступних для очей звичайного смертного, що за художньою вартістю вони повинні вийти в історію всевітнього мистецтва; що між ними є оригінали ніким і ніде до цього часу не згадані нікі: фламандської, підерманської, французької, англійської — Рубенса, Тієполо, Вувермана, Грьоза, Мелліхюра Мірвельдто, Гварді, Потера Голцокетера, Аржієра, натюрморти Гріффа, оригінали прерафаелітів?

Що знайдені ніде не репрезентовані реті російських шкіл різних часів, що між ними є першорядні твори всевітньо визнаних вельетнів портретного малярства, українців Левицького та Боровицького; реті Лампі, Тилцова, Рєпіна, Крамського, Левітала, Полєнова, Неєстерова, Остроухова, Айвазовського, Касаткіна й ціла низка інших; скульптура Позєна, Мен'а, Обер'а, Дансера...

Що виявлена присутність нікому невідомих творів Шестеши.

Що майже що для виявляються шедеври кераміки — Сакє, Сєєр, Вєржуд, першорядні реті наших російських фабрик Гардієра, Попова, Миклашевського, Межигірського посуду і ціла низка інших речей місцевого походження, Сходу й Заходу.

Що між зразками interior'a й bijou знайдені зразки чистих стилів добу Luis XV, Luis XVI, empir'a бездоганної техніки й кош-

В. ХМУРИЙ.

